

POZICIJA
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VARTOJIMO KREDITO ĮSTATYMO NUOSTATŲ,
SUSIJUSIŲ SU VARTOJIMO KREDITO GAVĖJO FINANSINIŲ ĮSIPAREIGOJIMŲ
NEVYKDYMU LAIKU, TAIKYMO

Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo 42 straipsnio 2 dalies 7 punktą nustato, kad Lietuvos bankas vykdo vartojimo kredito davėjų ir vartojimo kredito tarpininkų priežiūrą. Lietuvos banko Priežiūros tarnyba (toliau – Priežiūros tarnyba), vadovaudamasi minėtu įstatymu bei Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo (toliau – Įstatymas) 28 straipsnio 1 punktu, atliko vartojimo kredito davėjų patikrinimus, išanalizavo kitą priežiūros tikslais gautą su vartojimo kreditu teikimu susijusią informaciją ir nustatė, kad vartojimo kredito davėjų parengtose vartojimo kredito sutartyse ne visada tinkamai įgyvendinami Įstatymo 11 straipsnio 2 dalies 6 ir 11 punktų reikalavimai¹, taip pat nevienodai suprantama ir taikoma Įstatymo 11 straipsnio 8 dalies nuostata.

Šia pozicija Priežiūros tarnyba, vadovaudamasi Lietuvos banko įstatymo 42 straipsnio 4 dalimi, taip pat būdama vartotojų ir vartojimo kredito davėjų ginčus nagrinėti įgaliota valstybės institucija (Įstatymo 38 str. 2 d.), siekia pateikti savo vertinimą minėtu klausimu ir tokiu būdu padėti vartojimo kredito sutarties šalims išvengti galimų ginčų. Priežiūros tarnyba pažymi, kad ši pozicija negali būti vertinama kaip oficialus teisės aktų aiškinimas. Be to, kadangi Priežiūros tarnyba atitinkamus sprendimus priima atsižvelgdama į konkrečių faktinių aplinkybių visumą, ši pozicija taip pat negali būti vertinama kaip Priežiūros tarnybos sprendimas konkrečiu atveju.

Pirmiausia, Priežiūros tarnybos nuomone, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad: „Siekiant, kad vartotojas žinotų savo teises ir įsipareigojimus pagal kredito sutartį, joje turi būti aiškiai ir glaustai pateikta visa būtina informacija.“² Atitinkamai vartojimo kredito sutartyse turi būti griežtai laikomasi Įstatymo 11 straipsnio 2 dalies 6 punkte nustatyto reikalavimo vartojimo kredito sutartyje aiškiai ir glaustai nurodyti informaciją apie vartojimo kredito palūkanų normą bei jos taikymo sąlygas ir 11 punkte įtvirtintos nuostatos aiškiai atskleisti pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais mokamas netesybas ar *kompensacines* palūkanas ir jų apskaičiavimo tvarką.

Šiame kontekste reikėtų pažymėti, kad: „Lietuvos civilinėje teisėje palūkanos yra: pirma, mokestis už pinigų skolinimą (pavyzdžiui, CK 6.872 straipsnyje nustatytos palūkanos už naudojimąsi paskolos suma); antra, minimalių kreditoriaus nuostolių, kurių nereikia įrodyti, kompensacija už piniginės prievolės įvykdymo termino praleidimą (CK 6.261 straipsnis, toliau – kompensuojamosios palūkanos). Palūkanos, kaip mokestis už pinigų skolinimą, teismų praktikoje dar vadinamos pelno ar mokėjimo palūkanomis, iš esmės skiriasi nuo kompensuojamųjų palūkanų,

¹ Įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 6 ir 11 punktai tokius pačius reikalavimus nustato ir standartinei informacijai apie vartojimo kreditą, todėl šioje pozicijoje išdėstytų principų *mutatis mutandis* turėtų būti laikomasi ir vartojimo kredito davėjui pateikiant standartinę informaciją apie vartojimo kreditą.

² 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB preambulės 31 punktas (OL 2008 L 133, p. 66; klaidų ištaisymas – OL 2009 L 207, p. 14).

mokamų už prievolės įvykdymo termino praleidimą.“³ Atsižvelgdama į tai, Priežiūros tarnyba mano, kad Įstatymo 11 straipsnio 2 dalies 6 punkte nurodytų palūkanų paskirtis – nustatyti vartojimo kredito gavėjo mokamą mokestį už naudojimąsi vartojimo kredito davėjo pinigais (toliau – mokėjimo palūkanos), o Įstatymo 11 straipsnio 2 dalies 11 punkte nurodytų palūkanų – kompensuoti kreditoriaus nuostolius už prievolės neįvykdymą (toliau – kompensacinės palūkanos).

Priežiūros tarnybos nuomone, vartojimo kredito sutartyje vartojimo kredito davėjas turėtų aiškiai ir vartojimo kredito gavėjui (vartotojui) suprantama kalba atskleisti, ar fiksuoto dydžio mokėjimo palūkanos bus taikomos iki visiško prievolės įvykdymo, taip pat, ar kartu su mokėjimo palūkanomis bus taikomos ir netesybos ar kompensacinės palūkanos už pradelstus finansinius įsipareigojimus. Kitaip tariant, vartojimo kredito sutartyje **svarbu aiškiai nurodyti vartojimo kredito palūkanų normos (mokėjimo palūkanų) ir pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais mokamų netesybų ar kompensacinių palūkanų santykį, kad vartojimo kredito gavėjas galėtų aiškiai suprasti, kokių mokėjimų iš jo bus reikalaujama finansinių įsipareigojimų nevykdymo atveju.**

Kaip minėta, Įstatymo 11 straipsnio 2 dalies 6 punkte nurodomų mokėjimo palūkanų paskirtis – nustatyti vartojimo kredito gavėjo mokamą mokestį už naudojimąsi vartojimo kredito davėjo pinigais, o ne kompensuoti kreditoriaus nuostolius už prievolės neįvykdymą, todėl, vartojimo kredito gavėjui vėluojant mokėti įmokas pagal vartojimo kredito sutartį, mokėjimo palūkanų ir Įstatymo 11 straipsnio 2 dalies 11 punkte nurodytų netesybų ar kompensacinių palūkanų kreditorius gali reikalauti kartu, tačiau, kaip jau buvo minėta, tai turi būti aiškiai atskleista vartojimo kredito sutartyje.

Tais atvejais, kai netesybos ar kompensacinės palūkanos nepadengia kreditoriaus nuostolių dėl vartojimo kredito gavėjo vėlavimo atsiskaityti pagal sudarytą sutartį, kreditoriui išlieka teisė iš tokio skolininko reikalauti neatlygintų nuostolių dalies. Tačiau tokiu atveju nuostolius, kiek jų nepadengia netesybos ar kompensacinės palūkanos, siekiantis išsiieškoti kreditorius gali kreiptis į teismą, pareikšdamas atskirą reikalavimą atlyginti nuostolius ir juos įrodyti.

Antra, vartojimo kredito sutarties šalių, t. y. vartojimo kredito davėjo ir vartojimo kredito gavėjo, teisė susitarti dėl netesybų dydžio yra ribojama specialiuoju įstatymu nustatant maksimalų neįrodinėtinų kreditoriaus nuostolių dydį – Įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta nuostata, kad pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais vartojimo kredito gavėjui taikomos netesybos negali būti didesnės kaip 0,05 procento pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną ir jokios kitos netesybos ir mokesčiai už vartojimo kredito sutartyje numatytų finansinių įsipareigojimų nevykdymą vartojimo kredito gavėjui negali būti taikomi. Šia Įstatymo norma siekiama sukurti teisinį aiškumą dėl vartojimo kredito gavėjo civilinės atsakomybės apimties, nes netesybos riboja prievolę pažeidusios šalies atsakomybę Įstatyme nustatyta ir iš anksto žinoma pinigų suma.

Priežiūros tarnyba atkreipia dėmesį, kad **Įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje nustatytas 0,05 procento pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną dydis taikytinas visų formų netesyboms – ir delspinigiams, ir baudoms.** Vadinasi, jeigu vartojimo kredito sutartyje už finansinių įsipareigojimų nevykdymą netesybos yra nustatytos konkrečia pinigų suma (bauda), vartojimo kredito davėjas **privalo užtikrinti, kad ši suma konkrečiu atveju neviršytų Įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje nustatyto dydžio.**

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 8 d. Netesybas ir palūkanas reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvoje Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga Nr. AC-37-1.

Nors minėtoje Įstatymo normoje tiesiogiai kompensacinės palūkanos nėra minimos, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad kompensacinę funkciją atliekančios palūkanos taip pat yra atsakomybės už prievolių nevykdymą forma, Priežiūros tarnybos nuomone, **Įstatyme nustatytas netesybų dydžio apribojimas taip pat turėtų būti taikomas kompensacinių palūkanų, mokamų vartojimo kredito sutarties nevykdymo atveju, dydžiui.** Tokią Priežiūros tarnybos poziciją patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-392/2012, kurioje konstatuota, kad „palūkanos, kurios mokamos tik esant sutarties pažeidimui, savo esme yra ne palūkanos, bet sutartinės netesybos.“ Taigi kompensacinių mokėjimų (netesybų ar kompensacinių palūkanų), neatsižvelgiant į jų pavadinimą sutartyje, dydis negali viršyti 0,05 procento už kiekvieną pradelstą dieną.

Trečia, Įstatymo 11 straipsnio 8 dalies antrasis sakinyb nustato, kad jokios kitos netesybos ir mokesčiai už vartojimo kredito sutartyje numatytų finansinių įsipareigojimų nevykdymą vartojimo kredito gavėjui negali būti taikomi. Vadinasi, **vartojimo kredito gavėjo atsakomybė ribojama Įstatymo nustatytu dydžiu (0,05 proc.) ir į šią atskirai neįrodinėtiną sumą turi būti įskaičiuojami visi vartojimo kredito davėjo patiriami nuostoliai.** Atsižvelgdama į tai, Priežiūros tarnyba mano, kad **vartojimo kredito davėjai neturi teisės taikyti jokių papildomų skolos išieškojimo, nepriklausomai nuo to, ar išieškojimą vykdo pats vartojimo kredito davėjas, ar yra pasitelkiami tretieji asmenys, pranešimo apie įsiskolinimą ir kitų mokesčių.** Šie mokesčiai yra tiesiogiai susiję su vartojimo kredito gavėjo finansinių įsipareigojimų nevykdymu laiku, todėl papildomas jų nustatymas laikytinas prieštaraujančiu Įstatymo 11 straipsnio 8 dalies nuostatai⁴.

Apibendrinama tai, kas buvo išdėstyta, Priežiūros tarnyba norėtų atkreipti dėmesį, kad Įstatymu siekiama užtikrinti didesnę vartotojų teisių apsaugą vartojimo kreditų teikimo srityje, įskaitant ir santykius, kurie susiklosto vartojimo kredito gavėjui vėluojant vykdyti finansinius įsipareigojimus, o vartojimo kredito davėjai privalo atsakingai vykdyti savo pareigas ir laikytis visų Įstatyme jiems nustatytų reikalavimų.

⁴ Priežiūros tarnyba mano, kad šiuo atveju svarbu atsižvelgti į Įstatymo leidėjo tikslus, kurių buvo siekiama 2011 m. lapkričio 17 d. priimant Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo pakeitimo įstatymą Nr. XI-1684 (Žin. 2011, Nr. 146-6830). Iš 2011 m. lapkričio 11 d. Lietuvos Respublikos Seimo Biudžeto ir finansų komiteto posėdžio protokolo Nr. 109-P-45 matyti, kad pasiūlymas Įstatymo 11 straipsnio 8 dalies nuostatą papildyti „mokesčių“ sąvoka kilo dėl to, kad „praktikoje pasitaiko atvejų, kai vartojimo kreditus išduodančios bendrovės siekia išvengti 11 straipsnio 8 dalyje nustatyto netesybų dydžio apribojimo, pavadindamos faktines netesybas kitokiais pavadinimais.“ Tokiu būdu įstatymų leidėjas siekė sudaryti „kliūtis finansinių paslaugų teikėjams taikyti vartotojams papildomus mokesčius už sutartinių įsipareigojimų nevykdymą.“